

*Валерія ШЕСТОПАЛОВА,
Ярина МИЛЬКУС
(Дрогобич, Україна)*

ВІКОВА СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дошкільний період – час багатьох змін у різних сферах життєдіяльності дитини. Це також своєрідний міст, що з'єднує раннє дитинство зі шкільним періодом. У цей час формується дуже важлива сфера життєдіяльності дитини – емоційна зрілість.

Основою емоційного розвитку є вміння розпізнавати, відчувати та називати емоції власні та інших людей. Це також здатність виражати свої емоції у спосіб, який відповідає певній ситуації, але водночас є соціально прийнятним, таким, що не порушує встановлених правил у суспільстві, групі, оточенні людини.

Завдяки правильному перебігу емоційного розвитку дитина може функціонувати в соціальній групі, встановлювати і підтримувати стосунки з іншими людьми, може адаптуватися до соціальних норм і співпрацювати з навколишніми. Отже, емоційний розвиток істотно впливає на більшість сторін життя людини. Набуття емоційних навичок у дитинстві дозволяє краще почати доросле життя [1; 2; 3].

Рівень емоційного розвитку залежить від віку дитини дошкільного віку. Щомолодша дитина, тобільш бурхливий і активний цей розвиток. Батькам і вихователям важливо пам'ятати, що розвиток емоційної зрілості залежить від індивідуальних схильностей, психофізичних можливостей дитини та системи підтримки, яку вона одержує в сім'ї, родині, закладі дошкільної освіти [2].

Зробимо спробу охарактеризувати специфіку емоційного розвитку дитини у різні періоди дошкільного дитинства.

Особливості емоційної сфери 3-річної дитини

Цей вік характеризується значною лабільністю, нестійкістю і мінливістю емоційної сфери особистості. Поведінка дитини, яка виникає внаслідок відчуття певної емоції, є імпульсивною. Це результат її невміння контролювати свої емоції, а тому вона поводить себе як дзеркало і резонує з емоціями оточення, що є результатом її чутливості.

У цьому віці при емоційному збудженні дитини часто виникає фізична агресія. Вона робить те, що приносить їй задоволення, тому, коли щось не те, чого дитина очікує, тозлиться і робить різноманітні спроби досягнути своєї мети чи реалізувати власні бажання.

Особливості емоційної сфери 4-річної дитини

Для цього віку також характерна раптова зміна емоцій – переключення з однієї емоції на іншу, емоційна лабільність, нестійкість, нерозуміння поточної ситуації. Дитина в цьому віці, проте, уже може називати свої емоції і прагне до більшого контакту із соціальною групою. Моральний розвиток дошкільника у цей період прогресує, і він починає усвідомлювати, що брехня, обман, маніпулювання можуть бути поганою справою. Одночасно внаслідок розвитку уяви у дитини посилюється тривожна поведінка (наприклад, страх темряви, чудовиськ, бути покинутою, незахищеною, об'єктом неприхильності однолітків чи дорослих). Іноді у 4-річних дітей можуть спостерігатися соматичні уявлення і наслідки щодо страху (блювота, тремтіння, біль у животі, головний біль) та поведінкові реакції (гризіння нігтів, смоктання пальця, нетримання сечі, порушення сну тощо). Своєчасна і компетентна консультація психолога дасть змогу батькам та вихователям впоратися із віковими проблемами, які пов'язані з емоційним станом дитини цього віку.

Особливості емоційної сфери 5-річної дитини

Дитина 5 років починає краще усвідомлювати свої емоції, а саме: причини, чому вони можуть з'явитися, наприклад, якщо хтось забирає її іграшку, може почуватися сумною, злою чи роздратованою. Вона також

розуміє, що її дії можуть реально вплинути на емоції інших людей. У цьому віці дитина може називати не тільки свої, але й чужі емоції, повинна повільно освоювати здатність відкладати свої потреби чи відкладати задоволення від своїх дій. Крім того, дошкільник у цьому віці вчиться емпатії, а також у нього формується вміння контролювати свої емоції, він починає розуміти соціальні вимоги свого оточення. Якщо виховна практика сім'ї та закладу дошкільної освіти має правильний і однаковий вектор впливу, то дитина спокійно і впевнено оволодіває різними емоціями і вчиться керувати ними, зважаючи на суспільні обставини.

Особливості емоційної сфери 6-річної дитини

Шестирічна дитина повинна вміти називати і розпізнавати емоції, що виникають у неї самої та інших людей, і, отже, правильно їх виражати, а також мати здатність відкладати свої потреби та контролювати свою поведінку, викликану певними емоціями. Те саме стосується дотримання соціальних правил, норм і кодексів – дошкільник розуміє встановлені правила і вміє до них пристосовуватися.

У дитини знову можуть розвинутися емоційна лабільність і вербальна агресія стосовно інших людей, яка переважає над фізичною. Діти цього віку особливо сприйнятливі і можуть словесно образити почуття своїх однолітків, наприклад, дратувати, образити чи словесно глузувати. У цьому віці ми також говоримо про емоційну зрілість до школи та розвиток емоційного інтелекту, який також важливий, як і когнітивні навички дитини. У цьому плані дитина повинна набути емоційних компетенцій, пов'язаних зі змінами, які приносить відвідування школи, а також тих, які орієнтовані на соціальне функціонування в групі [1].

Процес підготовки до школи і власне шкільна зрілість чи готовність дитини до навчання у школі передбачає таку важливу сферу, як психічну, емоційну і соціальну готовність. У цій царині власне емоції мають вирішальне значення саме у сенсі вміння керувати ними і використовувати їх у щоденному житті.

Про зрілість до шкільного навчання в інтелектуальній та соціальній сфері свідчить правильний розвиток функцій сприйняття, мислення, уваги, пам'яті та мовлення. Зокрема, навички, які оцінюються в цьому аспекті, включають візуальний аналіз і синтез, слухові компетенції, розуміння команд, розвиток мовлення та усвідомлення мови, фонемний слух, а також знання про світ і математичні навички. Проте особливо важливим є навички і вміння в емоційній сфері, а тому дитина, яка закінчує дитячий садок, повинна:

- виявляти бажання та вміння налагоджувати контакти з однолітками та педагогами,
- мати здатність адаптуватися до нового середовища,
- вміти розпізнавати почуття інших і свої власні,
- знати і дотримуватися основних правил суспільного життя,
- виявляти порядність, наполегливість і сумлінність у виконанні доручених їй завдань тощо [4].

Отже, сформована емоційна зрілість і знання специфіки та функціонування навколишнього світу дозволять дошкільнику зіткнутися з труднощами, що виникають у житті і успішно їх подолати. Саме тому емоційний розвиток дитини на кожному етапі її життя є важливим елементом загальної культури і складним особистісним утворенням, яке перебуває у постійній динаміці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ізард К.Е. Психологія емоцій / перекл з англ. Чернівці: Вид. «Прут», 2010. 464 с.
2. Мінаєва В.М. Розвиток емоцій дошкільнят. Заняття. Ігри : посіб. для практ. прац. дошк. закладів освіти. Київ : Веселка, 2019. 48 с.
3. Пантюк Т., Романяк М., Емоційний розвиток дитини засобом творчої діяльності в закладі дошкільної освіти. *Матеріали Міжнар. науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»*: зб. наук. праць. Переяслав, 2021. Вип. 75. С. 189–192.
4. Пантюк Т. Підготовка дітей до школи в Україні: суспільно-педагогічний контекст : монографія. Дрогобич, 2016. 504 с.